

La Tribuna

Mestratge pujolià i acadèmies

El text tipogràfic, part del macrofenomen de l'escriptura, té convencions pròpies

Hi ha raons per creure que l'ortografia, abstracta i generalista com és, no les ha de regular

Quan ens va deixar l'agost del 2012 Josep M. Pujol, aleshores president de l'APELLC, ja havia sortit la tercera ortografia de la Real Academia Española, del 2010. Potser la llegí, però la malaltia ja el devia tenallar. ¿Com hauria valorat les seves 119 pàgines dedicades a la puntuació, les 74 a majúscules i minúscules i les 47 a abreviacions?

Se sol dir que Pujol excel·lia en literatura medieval, folklore i tipografia. No hem d'oblidar, però, que bona part de l'*Ortotipografia* (1995, coescrita amb Joan Solà) és sobre edició, que va fer un llibre sobre correcció de textos (1997) i que va participar en un llibre compilat (2009) amb un text sobre teoria del llibre. Del 2012 ençà, en el terreny de l'edició i l'escriptura, hi ha hagut dues novetats més. L'Institut d'Estudis Catalans aprovà el 2016 la nova ortografia i en espanyol, l'any passat, la RAE publicà el *Libro de estilo de la lengua española*. Faltant-nos Pujol, assajaré de dir-hi alguna cosa acudint al seu mestratge.

Pel que fa a l'espanyol i el gran despropòsit del *Libro de estilo*..., no afegiré res a les opinions de Silvia Senz a Twitter, que comparteixo: els llibres d'estil són obres d'ús intern d'empreses i organismes; la RAE assumeix una potestat en l'àmbit de l'edició que no li correspon. I aleshores, sobre l'ortografia catalana, ¿què ha passat?, ¿per què en parlo aquí?

Doncs passa que a la seva Introducció hi llegim dues frases que toquen l'editatge (terme alternatiu a ortotipografia que defenso, si se'm permet l'oportunisme, amb l'aquiescència de Pujol). A la pàgina 17 ja s'esmenten «els aspectes tipogràfics» dels textos escrits. Després, a la 19, es declara que l'obra «no s'ocupa dels signes de puntuació, de l'ús de majúscules i

minúscules i d'altres qüestions d'ortotipografia, tan importants avui»; la Secció Filològica veu oportú que el tractament d'aquestes convencions «sigui objecte d'un treball i una publicació posteriors». Conclusió, la SF cometrà, d'aquí a poc, el mateix despropòsit de la RAE: pontificar en una matèria impròpia d'ella, exercir un prescriptivisme indegut sobre tothom que publiqui res en llengua catalana.

Per entendre'ns, en l'editatge, tant es pot defensar la majúscula com la minúscula de ·déu/Déu· en expressions com ·déu me'n guard· i ·per l'amor de déu·. Tant acceptable és posar sempre el punt fora de les cometes com seguir la complexa casuística que presenta molt bé el *Manual d'estil* de Josep M. Mestres i altres. Tant es pot escriure ·l'antiguitat· i ·les croades· com ·l'Antiguitat· i ·les Croades·. Tant val puntuar ·i per tant· com ·i per tant·, ·o·i, per tant·, ·I, encara que cogui, ·berberetxo· i ·big data· poden sortir sense cap marca tipogràfica.

Per intuir quins ingredients està posant la SF en l'olla de la futura «normativa de l'editatge» —sintagma impossible, oximoron— mireu l'esborrany de l'ortografia, que va estar disponible durant uns quants anys al web de l'IEC —gràcies per la transparència—. Qui el vulgui me'l pot demanar. El despropòsit, malauradament, ja afecta l'ortografia actual, que no esmenta els usos fonamentals ni de la puntuació ni de les majúscules que en diem *per posició*. No informa

enlloc que els punts separen frases i paràgrafs ni que s'utilitzen les majúscules a començament absolut de text i començaments de paràgraf i de frase.

¿Què diria, de tot plegat, Josep M. Pujol? ¿Per què no han de posar el peu, les acadèmies, a la galleda de l'editatge? De les lliçons del professor n'extrec això: que l'ortografia s'aplica a tota l'escriptura, sigui feta a mà, a màquina o tipogràfica, mentre que l'editatge s'ocupa solament de la tercera; que l'ortografia fa normes i és paradigmàtica, supratextual, mentre que l'editatge parla d'usos i convencions i és realista, textual, concret, perquè pren vida en textos que «ja són»; que l'ortografia la fa una instància prescriptora, mentre que l'editatge recau fonamentalment en les mans dels qui responen del missatge i de tots els matisos comunicatius dels textos, és a dir, els autors o autores; finalment, que una ortografia es ratifica en un moment en el temps, mentre que els usos de l'editatge es formen i consoliden al llarg de la tradició i en cada una de les obres publicades.

Hi ha massa diferències entre l'una i l'altra perquè cap acadèmia es pugui atorgar la potestat de normativitzar el segon. Josep M. Pujol va escriure prou i de manera prou brillant sobre l'escriptura tipogràfica per merèixer que l'estudiem més. Tot l'editatge sencer, teoria i pràctica, reclama que s'hi faci recerca i que es continuï llegint i analitzant cada pàgina escrita pel recordat professor rovira-i-virgilià.

Paul Valéry.

«Lo que ha sido creído por todos siempre y en todas partes, tiene todas las posibilidades de ser falso».

Al margen

Nos compadecen

Habíamos llegado a creer que la cercanía del franquismo nos había vacunado contra las ideologías totalitarias

Toda la prensa internacional de relieve ha comentado con consternación que en España, donde habíamos conseguido librarnos de la extrema derecha que ha irrumpido hace tiempo en diversos países de Europa, ha aparecido ahora impetuosamente un neofascismo de nuevo cuño, que ha conseguido en su primera participación en unas elecciones generales, las del pasado domingo 28 de abril nada menos que 2,7 millones de votos y un total de 24 escaños.

Algunos medios, como *The Times*, han dado más importancia a la irrupción de Vox que al triunfo socialista de Pedro Sánchez tras la convocatoria de elecciones anticipadas al no poder tirar adelante los presupuestos generales: «Elecciones españolas: la extrema derecha gana escaños por primera vez desde Franco».

Otros, como el diario británico *The Guardian*, colocan ambos hechos en el mismo nivel de relevancia. «Los socialistas ganan mientras avanza la extrema derecha del partido Vox».

Alguno más, como el francés *Le Figaro*, recuerda que estos movimientos «no han tenido peso político durante mucho tiempo en un país todavía marcado por la dictadura franquista».

Efectivamente, en España habíamos llegado a creer que la cercanía del franquismo, con su recuerdo de división, opresión y autoritarismo, nos había vacunado contra las ideologías totalitarias, pero el hombre es el único animal que tropieza dos veces con la misma piedra.

La memoria es flaca, y vuelven a planear las sombras de la dictadura.

PERE FARRANDO
Corrector i membre de l'APELLC
(Associació de Professionals i
Estudiosos en Llengua i Literatura
Catalanes)

PEDRO VILLALAR
Periodista